

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Göteborgs och Bohus Län

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS - BERÄTTELSE

för Åren 1837, 1838, 1839, 1840 och 1841.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Götheborgs och Bohus Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-Berättelse för Åren 1837, 1838, 1839, 1840 och 1841.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Göteborgs och Bohus Län

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS - BERÄTTELSE

för Åren 1837, 1838, 1839, 1840 och 1841.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
1:o Länets allmänna beskaffenhet.....	1.
2:o Invånare.....	2.
Folkmängden utgjorde år 1841.....	2.
3:o Näringar.....	2.
Jordbruket.....	2.
Boskapsskötsel.....	3.
Skogarne.....	3.
Bergsrörelse.....	3.
Fabriker och Bruk.....	3.
Fiske.....	4.
Sjöfarten.....	4.
Handeln.....	4.
4:o Politisk författning.....	5.
Kammarverk.....	5.
Under de år, hvarom nu är fråga, hafva följande särskilda inrättningar och lägenheter tillkommit, nemligen.....	5.
Statsbidrag.....	6.
Clereciets underhåll.....	8.
Skjuts- och Våghållnings-bestyren.....	8.
Politie.....	8.
5:o Städerna.....	9.
Götheborg.....	9.
Handeln har fortgått med export och import af de vanliga artiklarne, och likasom i förra femårs- berättelsen är en jemförelse uppställd, inne- fattande förhållandet åren 1836 och 1841.....	9-11.
Uddevalla.....	13.
Kongelf.....	14.
Marstrand.....	14.
Strömstad.....	15.

Underdänigste Memorial!

Då, i följd af Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af den 7 April 1821, en ny femårs-berättelse nu i underdänighet inlemnas, följes den föreskrifna formen, och sträcker den sig alltså först till

Länets allmänna beskaffenhet.

Uppfyldt af berg och klippor, med deremellan liggande större och mindre dalar, är dessas bördighet sådan, att detta Län är i verkligheten vida mindre vanlottadt, än det vid ett flygtigt betraktande synes. Hela kusten är inskuren af djupa vikar, hvilka lätta transporter och kommunikationer, ofta högst besvärliga på de backiga landsvägarna. Hafvets närbelägenhet inverkar fördelaktigt på klimatet, och mindre ofta än i angränsande Län har man att beklaga sig öfver frostskadade skördar. Sörbygdens härad är likväl härför mera utsatt, än de öfriga.

Hvad mera härom kunde vara att orda finnes i föregående femårsberättelser upptaget.

Invånare.

Folkmängden utgjorde år 1841			
Mantalskrifne å landet	. . . . .	66,764.	
D:o i städerna	. . . . .	14,360.	81,124.
Mantalsfrie å landet	. . . . .	68,264.	
D:o i städerna	. . . . .	9,668.	77,932
			159,056.

och inhemtas, vid jemförelse med sista femårs-berättelsen, att folkmängden på de fem åren från och med 1836 ökat sig med 4,005 personer på landet och med 1,451 personer i städerna.

I sedlighet och bildning har folket icke tilltagit under årens lopp. Vål hafva auktoriteterna sökt befordra nyttiga inrättningar, men för kommunal-institutioner är allmogen icke böjd; inga sockne-magaziner, brandstods-bolag, förliknings-domstolar, eller andra anstalter till befrämjande af säkerhet och ordning förefinnas, utan hafva försök till deras införande strandat mot ovilja. Här, likasom öfverallt bland en större folkmängd, äro laster och brott icke sällsporda, och till och med besutna bönder inom vissa delar af Länet skydda de genomstrykande bofvar, hvilka åt Norrige öfverföra hvad här och i andra Län tillgripes och föryttras. Alla Svenska samhällens kräfte, bränvinet, utöfvar det skadligaste inflytande i alla rigtningar, och mängden af de laster, af hvilka Länet beklagligtvis öfverflödas, utgår från det oförnuft och den vildsinthet, dess omätliga njutning förorsaka.

Näringar.

Jordbruket är ej hvad det i Bohuslän utan allt tvifvel borde vara: hufvudnäringen. Jordmånen å de små arealer, som finnas mellan de kala klipporna, är i allmänhet af utmärkt beskaffenhet, men jordbruket på så

låg ståndpunkt, att afkastningen icke på långt när uppgår till hvad man borde vänta. Felaktigt brukningssätt, uraktlåten dikning och försummad foderväxt-odling äro hufvudsakligen föremålen för anmärkningar mot Bohuslänningsens jordbruk. Temligen allmän odling af böner och andra skidfrukter förtjenar åter beröm. Allmogen älskar ej nyheters införande, äfven då de äro gagneliga; Provinsen har få ståndspersoner, att föregå med exempel, och Länets hushållnings-sällskap har hittills mera befattat sig med biföretag, än med jordbruket, men troligen skall nästa femårs-berättelse komma att förete lyckligare resultat. Dock är sädesodlingen icke endast tillräcklig för Länets behof, utan lemnar betydligt öfverskott till afsalu.

Boskapsskötsel står likaledes här på en ingalunda lofvande ståndpunkt. Så, som åkerjorden skötes, det vill säga efter uråldrigt bruk, så skötes ock ängen. Vål lemnar den under vanliga år tillräcklig afkastning för det befintliga antalet kreatur, men detta antal är vida för ringa och står ingalunda i ett rationellt förhållande till ett väl ordnad bruk af jorden. Om med bättre foderodling boskapsskötseln bättre bedrefs, vore ett stort steg gjordt till ett förbättradt åkerbruk. Hästafveln är stationär, såsom mycket annat i Länets.

Skogarne, tillhöriga hemmanen, äro genom århundradens misshushållning nästan utödda, och det lilla, som är kvar, medtages år från år allt mer och mer. Snart kommer denna rubrik att alldeles försvinna ur femårs-berättelserna för Länets, hvarest brännstof i betydlig mån redan användes som brännmaterial.

Bergsrörelse. Äfven härom är i föregående femårsberättelser sagdt allt hvad yttras kan. Om ock Bohusläns klippor hade malm-anledningar, skulde de likväl troligen aldrig, i brist af bränsle, kunna begagnas.

Fabriker och Bruk. Att fabriksrörelsen tilltagit, inhemtas af bifogade sammandrag utaf de till Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Kommers-Kollegium ingångne årliga berättelser. År 1841 funnos inom Länets 11 bomulls- och linne-fabriker, 1 porterbryggeri, 3 segelduks-fabriker, 20 färgerier, 6 garfverier för Engelsk läderberedning, 5 oljeslagerier, 3 pappersbruk, 3 skeppsbyggerier, 5 sockerbruk, 18 tobaks-fabriker och 56 diverse andra fabriker, hvilka sysselsatte 2,309 personer, hvilka tillverkade och förädlade varor till ett värde af 2,529,865 R:dr Banko, och alltså 805,573 R:dr mer,

än för 5 år tillbaka; men, enligt hvad härvarande fabriksidkare i en till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingifven skrift antydt, är välståndet bland fabrikanterna icke i samma mån ökad, utan behållningen å den större produktionen ringare, än fordom å den mindre, föranledt af den osäkerhet, som kredit- och utsöknings-lagarnes beskaffenhet vålla, bland hvilka de omnämnt konkurslagens bestämmelser om afträdes-förmån, rättigheten till försäljning af lösegendom utan dess afhändande och upphörandet, för de flesta fall, af bysättningstvånget.

Fiske. Det utgör skärgårds-allmogens hufvudnäring, men beklagligtvis har äfven under de fem år, dem berättelsen omfattar, silken icke nalkats kusterna, hvilken fordom gjorde skärgården till en rikedomskälla för landet. Allt mer och mer har uppmärksamheten fästats på nödvändigheten af fiskens snyggare beredning och saltning straxt efter fångsten, och nästa berättelse kommer att upplaga hvad Konung och Ständer tillgjort för vinnande af detta ändamål och för Bohuslänska fiskares understödjande i öfrigt. Hummerfisket fortfar och inbringar ej obetydliga summor.

Sjöfarten fortsättes såsom en af Länets hufvudnäringar. Fragtarten på Wenern är ej obetydlig och sysselsätter många personer den del af året, som yrket kan bedrifvas. En mängd af Bohusläns sjöfarande idka fragtfart på Norrige, Dannemark, Holland, England och Frankrike; dock är denna näringsgren ej så lönande, som förr, vare sig med anledning af försämrade handels-konjunkturer, eller af sjöfolkets oskick att, när ske kan, inlöpa i sina vikar och der ofta förlora tid och vind, till befragtares missnöje.

Handeln inom landet bedrifves nu, såsom förr, med hvad jorden och ladugården afkasta samt med fiskvarorne och är hufvudsakligen beräknad på försäljningen inom städerna, der jemn afsättning är att vänta, synnerligast i Götheborg. Köpingen Lysekihl har icke förkovrat sig och kommer troligen aldrig till något välstånd.

Politisk författning.

Kammarverk. Den i förra berättelsen omnämnda rättegång om allmänningen Brestellet i Inlands Fräkne härad har under tiden blifvit afgjord sålunda, att allmanningen förklarats vara af Krono-natur. Allmanningen har sedermera blifvit uppmätt, på karta affattad och skattlagd.

Någon tillökning i hemmantalet har under de år, som denna underdåniga berättelse omfattar, icke inträffat, likasom icke heller något hemman frångått staten genom ödesmål. Genom försäljning till Skatte hafva dock Kronohemmanen minskats med 1 $\frac{1}{2}$ dels mantal, hvarmed skattehemmanen följaktligen blifvit ökade. Denna förändring är väl, vid jemförelse emellan den med förra berättelsen afgifna och den härhos i underdånighet fogade statistiska tabell, mindre synbar, emedan mantalet å Kronohemmanen är likväl ungefär lika i båda tabellerne; men anledningen dertill är den, att uti den förra tabellen hade af misstag 1 mantal Krono upptagits bland frälse-säterier, och detta har nu i den sednare blifvit rättadt.

Under de år, hvarom nu är fråga, hafva följande särskilda iurättningar och lägenheter tillkommit, nemligen:

Torp, skattlagde	5 stycken
Backstugor	261 —
Lägenheter afsöndrade under ägande rätt	49 —
d:o d:o på viss tid	11 —
Tull-mjölqvarnar	7 —
Husbehofs-såg	1 —
Stampar	3 —
Jernmanufakturverk	1 —
Tegelbruk	1 —
Kumminolje-fabrik	1 —
Garfverier	2 —
Färgeri	1 —
Jerngjuteri	1 —
Bomulls-tryckeri	1 —
Tobaks- och Smus-fabriker	3 —

Summa 348 stycken.

hvarémot hafva blifvit nedlagde:

Torp, oskattlagde	150
Husbehofs mjölqvarnar	13
Tegelbruk	1
	<u>164</u>

återstå tillkomna lägenheter och inrättningar . . . . . 184 stycken

Hemmansklyfningen har fortgått i öfverensstämmelse med nu gällande författningar. Så vida utsträckt kan hemmansklyfningen också vara välgörande, men derutöfver måste den ovilkorligt medföra en motsatt verkan; ty den inlockar då på en sysselsättning, som hvarken fullt upptager personens arbetsförmåga eller medgifver honom, att den på annat yrke ostörd använda, och föranleder således endast till för tidiga äktenskap, lättja och armod.

De flesta hemman inom Länet hafva redan undergått laga skifte och dessa skiften, fastän de medfört stor kostnad och sällan kunnat afslutas utan långvarigare rättegång, hafva dock varit ganska nyttiga derigenom, att de bidragit till jordens uppodlande i så måtto, att betydlig odlingsbar jord, som, i anseende till sitt aflägsna läge från bolstaden, tillförene varit använd endast till betesmark, nu genom de med skiftet förenade utflyttningar kunnat med både lätthet och fördel uppodlas. Till dessa utflyttningar har dock staten bidragit:

för år 1837 med	B:ko R:dr	3,942:	40.
— 1838 —	—	8,046:	14.
— 1839 —	—	5,632:	—
— 1840 —	—	3,767:	32.
— 1841 —	—	5,762:	2. 8

Summa 27,150: 40. 8.

Statsbidrag. Enligt underdånigst bifogade tabeller, deri statsbidragen äro särskildt för hvarje slags hemman och näring upptagna, utgöra dessa bidrag, så vidt de till Kongl. Majt ock Kronan ingå:

för landet	181,725:	7. 8
„ städerna	69,127:	3. 11
	<u>250,852:</u>	42. 7.

Efter förra berättelsen utgjorde dessa:

för landet	179,669: 31. 9.	
för städerna	65,547: 14. 3.	<u>245,216: 46.</u>

hvidan statsbidragen alltså ökats med	5,635: 44. 7.
eller för landet med	2,055: 23. 11.
och för städerna med	3,580: 20. 8.
	<u>5,635: 44. 7.</u>

hvilken förökning härleder sig från folkmängdens tillväxt, olika markegångs- och egendomspris, tillkomne inrättningar och ökad rörelse.

Alla statsbidragen äro af sådan beskaffenhet, att någon ändring deri, särskildt för detta Län, icke synes vara af behovet påkallad. Man har ej skäl att klaga öfrer statsbidragens storlek, då man betraktar, att till exempel en enda inkomstkälla, nemligen kornskörden, som i tabellen upptagits till 73,743 tunnor, förvandlad efter markegången, icke blott nalkas utan öfverstiger alla statsbidragens totalsumma. Statsbidragen utgå också i allmänhet med lätthet, fastän 1837 års klens skörd förorsakade en betydlig skuldsättning, som sedermera tryckt allmogen. Det som egentligen försvårar uppbörden äro de i omlopp varande privatbank-sedlarne, hvilka nästan helt och hållet utträngt riksbankens sedlar. De skattskyldige kunna, vid försäljning af sina varor, med svårighet erhålla betalning i annat mynt än privatbanksedlar och Uppbördsmännen måste välja emellan, att antingen mottaga dessa och sedan, till hinder för uppbörden och dess redovisning, sjelfve söka att få dem utvexlade mot Riksbankens mynt eller uppföra skattebeloppet på rest. Så väl de skattskyldige, som Uppbördsmännen önska derfore, att någon åtgärd vidtages, hvarigenom denna svårighet undauröjdes.

Ibland *præstationerne* äro rustningen och båtsmansroteringen de kännbaraste, men äfven dessa, helst sedan häst-vacance-afgiften, som drabbade rustningen, med år 1840 upphört, utgöras utan klagan. Uti de från fögderierne inkomna tabeller upptages kostnaden för ett båtsmanshåll till ungefär lika belopp med kostnaden för ett rusthåll, men kostnaden är olika beräknad i olika fögderier, från 50 till 60 R:dr. Rustningen är dock kännbarare än båtsmans-roteringen, emedan vanligtvis endast 1 mantal, och på ett och annat ställe $1\frac{1}{8}$:dels, $1\frac{1}{4}$:dels och $1\frac{3}{8}$:dels mantal utgör ett rusthåll, då deremot på de flesta ställen ett båtsmanshåll består af 3:ne hemman.

Clericiets underhåll är upptaget till 4,588 R:dr 40 sk. högre än uti tabellen till sednast afgifna femårs-berättelsen. Detta härleder sig visserligen till större delen från olika markegångspris, men också till en del derifrån att, oaktadt alla gjorda erinringar om upprättande af konventioner emellan kyrkoherdar och deras åhörare om de förras rättigheter, likväl endast inom några få pastorat af Länet sådana konventioner kunnat tillvägbringas, och därför saknar man säker måttstock för inkomsternas beräkande.

Fattigförsörjningen bestrides af församlingarne dels genom de mest torftiges inrymmande i fattigstugor, der sådana finnas, men i annat fall genom deras försändande gårdmellan, och dels genom bestämdt understöd åt sådana, som, ehuru utfattige, likväl äga förmåga att sjelfva något bidra till sin bergning. Kostnaden härför är äfven olika beräknad i olika fögderier, ifrån 3 R:dr 16 sk. till 18 R:dr på helt hemman.

Skjuts- och Väghållnings-bestyren skulle här i Länet, som är uppfyllt af backar, blifva högst kännbara, om ej Länets belägenhet lemnade tillfälle till kommunikationer sjövägen. Härigenom underlättas skjutsningsbesväret betydligt, hvadan någon särdeles klagan deröfver icke förspörjes; och för vägnarnes anläggning förbi brantare backar hafva undersökningar på flera ställen varit anställda och vunnit lyckliga resultat. Så hafva å vägen till Norrige emellan gästgifvaregårdarne Ejd och Svinesund fyra af de brantaste backar blifvit kringgångne och tvänne af de öfriga förändrats till mindre och jemnare sluttning; och fråga om vägens anläggning nedanom den så kallade Svenshögens backe på Inland är nu på afgörande beroende.

Diverse afgifter, onera och allmänna besvär, som enligt tabellerna uppgå på landet till 30,518 R:dr 46 sk. 5 rst., och i städerna till sammanräknade 49,628 R:dr 37 sk. 3 rst. Banko, bestå uti: kostnader för publika byggnader, inqvartering, jagtkasseavgifter, riksdagsmannas-arfvode, m. m.

Politie. Såsom redan nämnt är, har folket icke tilltagit i sedlighet och visar obenägenhet för alla kommunala institutioner, hvilken obenägenhet förtynger presterskapets och kronobetjeningens mödor för ordningens vidmakthållande. All byordning saknas och några försök, att inom socknarne bilda föreningar till allmänna säkerhetens och sedlighetens befrämjande,

jande, hafva blifvit mötte med lamhet och liknöjdhet. Polisen på landet är alltså i ett ofullkomligt skick. Lönnkrogar finnas i öfverflöd, och ehuru ofta de än åklagas, kunna de dock icke utrotas i anseende till den svåra bevisningen. Lurendrejeri och smugleri bedrifvas af öboerne, hvilka ej sällan med våld tillintetgöra tullbevakningens åtgärder. Äfven i städerna är icke politiens vidmakthållande fullt tillfredsställande, men uppmärksamheten är fästad vid bristerna och förbättringar nära att utföras. Om det i förra tider kunde låta sig göra, att med ordinarie kronobetjening nödortfelig handhafva Länets polis, så är sådant numera vida svårare, då fordringarne på embets- och tjenstemäns verksamhet och skicklighet så betydligt stegrats. Folkets tillvänjande, att, i form af kommunal-styrelse, sjelf medverka till administrationens goda handhafvande, synes alltså vara alldeles outhärligt för framtiden.

Städerna.

Göteborg. Folkmängden har under de fem årens förlopp ökat sig till nära likhet med hvad den före cholera-farsoten utgjorde, och bestod år 1841 af 17,893 personer.

Handeln har fortgått med export och import af de vanliga artiklarne, och likasom i förra femårs-berättelsen är en jemförelse uppställd, innefattande förhållandet åren 1836 och 1841.

Export	År 1836	År 1841
Jern, spik och stål . . .	162,178 Skepp.	200,126 Skepp.
Bräder och plankor . . .	89,466 toltf.	131,866 toltf.
Bjelkar	4,541 stycken	4,672 stycken.
Spiror och masteträd . .	4,012 —	4,900 —
Sparrar	6,479 —	17,678 —
Alan	1,037 T:nor	587 T:nor
Ben	1,731 Skepp.	2,306 Skepp.
Färgmossa	22,989 Lisp.	7,077 Lisp.

Brunsten	3,192 Skepp.	863 Skepp.
Oljekakor	1,887 Skepp.	2,358 Skepp.
Beck	—	85 T:nor.
Tjära	919 T:nor	3,243 T:nor.
Boktunnor	24,963 st.	20,578 st.
Åror	5,192 par	4,988 par.
Trädgårdsstolar	10,394 st.	7,822 st.
Linfrö	9,744 k:nor	6,095 k:nor.
Lingon	26,982 —	504 —
Porter och dricka	50,130 —	18,608 —
Mur- och taksten	371,242 st.	768,873 st.
Hafre	10,946 T:nor	26,427 T:nor.
Korn	1,703 T:nor	846 T:nor.
Vieker	617 T:nor	101 T:nor.

derförutan år 1841 utskeppades 1,049 Skepp. smältstycken, 13,579 tolfter brädstump, 27,524 bundtar takstickor, 3,669 st. båtshaksskaft, 6,925 st. naglar och 215 st. knän till skeppsbyggnad, 474 tolfter sågade läckten, 1,178 tunnor åkerbönor, 686 tunnor hvete, 275 tunnor malt, 98 tunnor ärter, 1,104 Lisp. hvetemjöl, 44,428 alnar segelduk och 3,000 st. golfsten.

Importen	År 1836.	År 1841.
Bomull	546,038 skålp.	1,022,163 skålp.
Arrac	13,942 k:nor.	22,346 k:nor.
Cognac	20,741 k:nor	16,516 k:nor.
Rom	10,913 k:nor.	11,551 k:nor.
Saltad sill	45,462 T:nor	53,793 T:nor.
Allehanda torr fisk	821 Skepp.	2,873 Skepp.
Blyhytt	59,648 skålp.	37,386 skålp.
Indigo	22,444 —	41,615 —
Krapp	80,846 —	43,246 —
Sandel	37,306 —	56,203 —
Hvitt bomullsgarn	682,099 —	1,235,730 —
Rödt. Turkiskt d:o	64,126 —	91,895 —
Sumac	26,378 —	17,604 —
Risgryn	193,171 —	291,467 —
Hampa	3,969 Skepp.	1,809 Skepp.
Salta och oberedda hudar och		

skinn	254,040	skålp.	1,311,740	skålp.
Mandel	38,969	—	25,909	—
Peppar af alla slag	78,684	—	104,711	—
Russin	91,978	—	117,467	—
Salt	50,677	T:nor	60,590	T:nor.
Mascovad-socker	1,811,483	skålp.	2,567,806	skålp.
Terres gammalt socker	955,364	—	3,146,661	—
Stenkolsstybb	28,625	T:nor	39,327	T:nor.
Thée	11,104	skålp.	9,440	skålp.
Tobaksblader	1,121,233	—	973,851	—
Spunnen och prässad tobak	5,430	—	28,687	—
Tobaksstjeln	348,223	—	371,000	—
Tran	44,853	k:nor	83,962	k:nor
Oparfumerad tvål	40,858	skålp.	48,045	skålp.
Ull	402,705	—	839,970	—
Viner af alla slag	65,076	k:nor	61,276	k:nor
Helsiden	450	skålp.	429	skålp.
Halfsiden	611	—	1,268	—
Hvita och kulörta bomulls- väfnader	204,551	alnar.	164,460	alnar.
Yllna bombasin	172,335	—	447,837	—
Andra slag	46,481	—	66,430	—
Halfylle	12,904	—	86,159	—

Inkommande sjötulls-uppbörden har år 1841 utgjort 1,166,230 R:dr 17 sk. 11 rst. och den utgående 115,246 R:dr 13 sk. Banko. Under samma år har utrikes sjöfarten från Götheborg bedrifvits med 731 fartyg af 53,303 lästers drägtighet, deribland 226 varit svenska af 16,907 läster och 377 Norrska om 25,084 lästers drägtighet, samt 727 fartyg, deribland 269 Svenska och 362 Norrska, inklarerat. Antalet af fartyg, tillhöriga härvarande rederier, har utgjort 97 stycken nämnda år, af 9,552 lästers drägtighet, och antalet af skeppare, som blifvit till transito-fart klarerade, har varit 30 stycken, utom 7 ångfartyg. Det synes alltså, vid jemförelse med sista femårsberättelsen, att sjöfarten varit i tilltagande.

I staden funnos år 1841, 152 grosshandlare, 270 minut- och viktualie-handlande samt 197 handverkare. Minuthandeln, särdeles med spannmål, har varit inskränkt och mindre lönande, med undantag af år 1838,

då spannmålshandeln var liffig, i anseende till inträffad missväxt, som väl-lade införskrifning af betydliga partier säd, hvilka inom landet afsattes. Med lyx-artiklar och mode-varor har handeln varit jemu och i ständigt tilltagande.

I afseende på fabrikerne, stadens betydligaste näringsfång, näst handeln och sjöfarten, åberopas det redan omnämnda sammandraget öfver deras till-stånd inom länet; och visar en uppgjord medelberäkning särskildt för staden, för ett år af de fem, att inom dess område funnits 105 fabriker med 1,702 arbetare och 1,932,803 R:dr Banko tillverknings-värde; samt att fabriksrö-velsen alltså ansenligt ökat sig.

Stadens jord är till enskilde utarrenderad och användes till odling af säd, potates och gräs.

Undervisningsverken fortfara att uppfylla sin bestämmelse, och nu mera har en uppfostrings-anstalt tillkommit, under benämning af Småbarns-skola, hvars ändamål är, att bereda Samhällets mindre bemedlade klasser ett till-fälle att i Skolan, som ej så mycket åsyftar, att bibringa de späda barnen något egentligt kunskapsmått, utan fastmer, att underhjelpa och inverka på deras sedliga utbildning, samt att under bilden af lek hos dem implanta så-dana läror, som kunna rigta deras anlag åt det goda och nyttiga, erhålla den omvårdnad för deras mindre barn, hvilken föräldrarne sjelfve sällan förmå eller äga tillfälle, att egna dem. Fonden till denna inrättning har från början tillkommit genom enskilde personers frivilliga gåfvor och bidrag, men år 1841 beslutade stadens invånare vid allmän rådstuga, att skolan skulle till underhåll och utvidgning äga att af taxerade medel årligen upp-bära 1000 R:dr Banko i tre års tid. Uti Willinska fattig-friskolan har en ny klass blifvit inrättad, under benämning af slöjddklass, hvarest 24 fattiga barn från och med deras 12:te till och med deras 14:de år njuta fri under-visning i smeds-, snickare-, vagnmakare- och svarfware-handtverken, samt under tiden fria husrum, föda och kläder i skolan. Den grundades på en-skildas bidrag, men vid allmän rådstuga den 17 December 1841 anslogo stadens invånare 2,500 R:dr Banko till bestridande af omkostnaderne. Äf-ven Sjöman-na-Sällskapets tackel-skola har tillkommit, der barn och ynglin-gar, som egna sig åt sjömans-yrket, undervisas dels i de ämnen, som röra det praktiska af yrket, och dels i läsning, skrifning och ritning. Kostna-derne för denna skol-inrättning samlades jemväl genom enskildes gåfvor, men från och med 1839 och tills vidare erhålles ur den under Sjömanshus-Di-

rektionens förvaltning varande national-kassan ett årligt bidrag af 500 R:dr Banko.

Den allmänna sjukvården bestrides på ett tillfredsställande sätt, och de fattige åtnjuta understöd, dels från allmänna fattigförsörjnings-inrättningen af uttaxerade medel till belopp af omkring 20,000 R:dr Banko årligen, och dels ur enskilda sällskapers kassor och genom testamenten, hvaribland må nämnas sällskapet "De Fattiges Vänner," Lesseska donations-fonden, Sernströmska dito, Holtermanska dito, Jansenska dito, Lewgrenska dito, Sjömanshusets fattigfond och Tyska kyrkans fattigfond.

Önskligt vore dock, att alla desse särskilde betydliga stiftelser vårdades af en och samma Direktion, för att vara i fullkomligt samband med hvarandra, till vida större nytta för det allmänna.

Kongl. Direktionen öfver Götheborgs hamn- och elf-arbeten har verkamt ombesörjt förbättringar i segelleden och hamnen. 23,637 kubikfamnar mudder har blifvit upptagen och upplagd på land, samt arbeten af hvarjehanda slag utförde i enlighet med uppgjord plan.

Uddevalla. Folkmängden i denna stad har ökat sig, så att den, från att i sista Femårsberättelsen hafva utgjort 3,237 personer, år 1841 uppgått till 3,389 personer, deraf 1,994 varit mantalsskrifne, deribland varit 35 handlande och 113 handverkare och borgare i öfrigt. Handelsn har aflagit allt mer och mer och stadens invånare ägde sistnämnda år ej mer än 3:ne större och 2 mindre fartyg; men anledning är dock att förmoda, att genom uppdrifning af stadens hamn, sjöfarten bör få ett ökadtt lif. Den handel, som drifves med kringliggande landsbygd, synnerligast Dahlsland, är stadens förnämsta inkomst-källa, och denna rörelse är ganska betydlig. Handtverkerne befinna sig i mindre fördelaktigt läge. Den uppodlade delen af stadens jord är till det mesta af god beskaffenhet och gifver vanligen afkastning öfver medelmåttan, och under de sednare åren har äfven mera omsorg än tillförene blifvit använd vid bebrukningen. Bland nya inrättningar bör nämnas den år 1839 organiserade Drätsel-kommissionen. Tullupphörden har under de 3:ne sista åren, eller 1839, 1840 och 1841, uppgått till ett medelbelopp af 23,640 R:dr 5 sk. Banko. Från skeppsvarfvet har ett större skepp utgått och blifvit försäldt till Norrige, och ett sådant är åter under byggnad.

Kongelf. I denna stad har någon folkökning af betydighet icke ägt rum; dess invånare utgjorde vid 1841 års slut 813 personer, deraf 484 mantalsskrifne. Staden idkar icke någon sjöfart, och det enda fartyg, som funnits, är försäldt. Anledningen till sjöfartens upphörande är det hinder, som möter genom uppgrundningar i Nordre grenen af Götha Elf, till hvilkas undanrödjande staden för närvarande saknar egne medel och icke kunnat erhålla främmande bidrag. Tulluppbörden har under de 5 åren och i medeltal utgjort endast 986 R:dr 19 sk. 4 r:st Banko, till största delen tillkommen genom skedda förtullningar af andre städers handlande och skeppare till besparing af de drygare stadsavgälderna å andra ställen. Stadens förnämligaste inkomster härleda sig af handeln med kringliggande landsbyggd, hvilken rörelse under de sednare åren ökat sig, och jordbruket har vunnit förkofran, så att denna näringsgren betydligt bidragit till invånarnes bergning. Läroanstalterne, sjukvården och fattigförsörjningen äro i oförändradt skick och uppfylla sina ändamål.

Marstrand. Stadens folkmängd utgjorde år 1841, 633 personer, deraf 348 mantalsskrifne, och är således sedan år 1836 ökad med 31 personer. Antalet af handlande och handverkare är oförändradt. Handeln inskränker sig till minuthandel med varor, till största delen hemtade från Göteborg. En enda handlande idkar sjöfart, dock endast på Dannemark med en däckad båt. In- och utklareringar i öfrigt verkställas endast af skärgårdsboer och medelbeloppet af tulluppbörden under de fem åren har utgjort 1,550 R:dr 1 sk. Banko. Staden befinner sig i kommercielt och ekonomiskt hänseende i ett, nära nog, lifflöst tillstånd, hvori den småningom sjunkit. Utan någon utrikes handel, värd denna benämning, och med högst obetydlig handel på inrikes orter, utan fabriker, äger samhället bestånd, hufvudsakligen från de tjenstemän och militair-kommenderingar, som äro förlagde å Carlstens fästning, och de resande, som under sommarmånaderna besöka orten, för att begagna saltsjöbad. Stadens tillstånd är alltså beklagansvärdt, och kan, sedan de förhållanden, hvarunder den fordom flourerat, äro förlorade, icke ännu hända vara, då den, belägen på en naken, från fasta landet aflägsen klippa, icke äger någon tillräcklig produktion, ej ens af de angelägnaste lefnadsförnödenheter, eller några egna exportartiklar, samt dess invånare icke med erforderlig drift söka att draga fördel af den enda naturliga näringsgren, som för orten synes vara bestämd, eller saltsjöfiske, till hvars bedrifvande i större omfång icke finnes en enda båt med erfor-

derlig repskap. Heldre, än att härvid lägga hand, förblifva de fattige invånarne sysslolösa, eller åtnöja sig med tillfällige förtjenster, hvilka dock äro ganska ringa, då antalet af personer, som behöfva arbete, är öfvervägande; och af sysslolösheten födas moraliskt förderf och ekonomiskt elände. Fattigvården är ock derföre ytterst betungande och staden har svårt att uppehålla den och sine öfrige institutioner, hvilka dock fortgå så väl hvad administrationen, som läroverk och hälsovård vidkommer.

Strömstad. Dess år 1841 af 1,300 personer bestående folkmängd, deraf 689 skattskrifne, lefver till större delen i fattigdom, enär handel och öfrige näringar äro i lägervall. Föreningen med Norrige och den derigenom uppkomna rättighet, att landvägen ditföra landtmannaprodukterne i orten och återhemta alla vanliga importartiklar, dem allmogen tillhandlar sig för lägre priser i Fredrikshall än i Strömstad, hafva småningom bringat staden i sitt nu varande förfall, och dess invånare misströsta, att den någonsin mer kan upphjelpas. Fabriker, bruk och manufakturverk finnas ej. År 1841 utgjordes stadens fartyg af 2 skonertar, 1 galeas, 3 slupar, 6 däckade och 3 öppna båtar om 299 lästers dräktighet, hvilka användas till fraktfart. Tulluppbörden har per medium för fem år uppgått till 4,666 R:dr 16 sk. 2 rst Banko, uppkommen till betydlig del genom utførseln af lefvande hummer från skärgården till England. Stadens jord skötes väl, men dess område är ringa. En af många främmande besökt badinrättning inom staden ger åt densamma under sommarmånaderne någon inkomst och liflighet. För barnundervisningen, hälsovården och de fattiges underhåll finnas nödiga institutioner, men svåra att uppehålla.

Då denna berättelse afser en, före sista Landshöfdinge-ombytet förfluten tid, är den af Landshöfdinge-Embetet uppfattad och undertecknad. Götheborgs Lands-kansli den 13 Maj 1844.

På Landshöfdinge-Embetets vägnar:

CABL ENGELBLOM.

A. S. PETERSSON.

